شانۆنامەی

ئەی شاعیران... ماڵئاوا

جەلیل قەیسی

دیمەن

باخچەیەکی فراوانە لەو باخچانەی لە بەهاردا و بە تایبەتییش لە ڕۆژانی پشوودا خەڵکێکی زۆر ڕووی تێدەکەن.

لای چەپی شانۆوە دارگێلاسێک هەیە، لە دوورەوە کۆمەڵێک خانووی دار و «*خاچی کڵێسەیەک کە دەبریسکێتەوە، دەبینرێن، زەویی باخچەکە بە گەڵای وەریو داپۆشراوە.*

تاوتاویش شنەبایەک هەڵدەکات و لەگەڵ خۆیدا ئاوازەکانی ئۆرگۆنی یەکێک لە - کانتاتە-کانی «باخ»ی مۆسیقار دەهێنێت... ڤنسنت ڤان گوخ بە هەنگاونانی قورسەوە دێتە ژوورەوە، نەخۆشە، ماندووە، غەمبارە و ڕەنگیشی زەرد هەڵگەڕاوە.

جاربەجار بەوپەڕی ماتەمینییەوە و هەندێ جاری تریش بە ورێنە و بە ئازارەوە و ناوبەناویش بە مەنتیقێکی جوانەوە دەدوێ...»

گوخ: (*گوێ بۆ ئاوازەکانی ئۆرگۆنەکە ڕادەدێرێ*) ئاهـ.، ئێستا لە توانامدایە «باخ»ی مەزن بهێنمە بەرچاوم کە چۆن لە پشت ئۆرگۆنی کڵێسەکەوە دانیشتووەو بەدوای ئیمان و ئاوازدا دەگەڕێ... ئای باخ، چەند بە کەللەڕەقییەوە دەگەڕا و لە کەشە ئایینییەکانەوە ئیلهامی وەردەگرت تا کەمێک ترس و ملکەچی و ئازاری پەشیمانیی خۆی بڕەوێنێتەوە (*سەبیلەکەی*

دەردێنێ و بە جۆشەوە خەریکی دووکەڵکردن دەبێت و لەبەر خۆشییەوە وردەوردە ئەو ئاوازە دەڵێتەوە کە خەریکە دەنگی نامێنێ). باخ خەیاڵێکی مەزن بوو... *(چەند برگەیەکی ئاوازەکە دووبارە دەکاتەوە، لە دارگێلاسەکە ورد دەبێتەوە... لە ئاواز وتنەوەکەیش دەوەستێ... لەگەڵ دارەکەدا دەدوێ)* تۆیش نەخۆشیت؟ *(قەدی دارەکە دەگرێت)* درەختە نەشمیلانەکە... تۆیش وەک من گیانت پڕ بێزارییە؟ تۆ بڵێی کاممان ئەوی ترمانی نەمر کردبێت! من لە تابلۆکەمدا، یان تۆ وەکو بوونێک؟[9] ڕۆژانێکی درێژ ماندوو بووم بە دەست گواستنەوەتەوە بە هێمنی و بێدەنگی بۆ سەر پارچە قوماشەکەم *(وەستانێک)*، بەڵام تۆ ئێستا جوانتریت... ئای خوایە کە قەشەنگ و نازدار دیاریت لە ژێر ئەم خۆرەتاوە هەنگوینییەدا... خۆرەتاوی پاییز، ئای فاوست چەندە ڕاستت کردووە کە وتووتە:

زەمەن بوەستە، لەبەر ئەوەی جوانیت... *(لە درەختەکە ورد دەبێتەوە)* تۆ ئێستا لە ژێر ئەم خۆرەتاوە هەنگوینییەدا زۆر جوانتریت، ئەو ڕۆژەی نیگارم کێشایت، ئەمەی ئێستا نەبوویت – چەند لێت ڕامام و دەوروخولم دایت، چەند بیرمت گۆڕی و شوێنت پێ گۆڕیم و ڕەنگت پی گۆڕیم... ئای خوایە... هەر وەکو ئافرەتێکی ئەفسوونباز ئێستا بە شێوەیەکی دی دێیتە پێش چاو *(شنەبایەک هەڵدەکات و گەڵا وەریوەکان بەملا و ئەولادا پەرش دەکات، گوخ*

دەنووشتێتەوە و گەڵایەک *هەڵدەگرێتەوە*)، زەرد وەک ئەوەی تووشی سیل بووبێت، (*ئاخێکی قووڵ هەڵدەکێشێت*) ئێی... پاش چەند ڕۆژێکی دی زستان دێ و پاشانیش بەهار، لەگەڵ بەهاریشدا خۆزگە و ئاوات و خەون و ئەوین دێن، دووپاتبوونەوەیەکی بێزارکەر و خۆشیشە... ئای سروشتە جوانەکە، هەر خۆت زمانی شارستانێتییەکەی ناوەوەی خۆت دەزانیت، بە تەنها هەر خۆیشت وەک پرتویس١٠ چۆنت بوێت، لەگەڵ وەرزەکانتدا خۆت دەگونجێنیت (*دەست بە دووکەڵکردن دەکاتەوە و چەند برگەیەکی ئاوازەکەی باخیش لەبەر خۆیەوە دەڵێتەوە*) بە *دەوری درەختەکەدا دەسوورێتەوە... سەیرێکی ئاسمان دەکات*).
ئەم هەورە کۆچەرییانە چەند جوانن! تۆ بڵێی چ نیگارکێشێک بتوانێ نیگاری ئەو هەورە هەڵچوانە لە کاتی کۆچکردنیاندا بکێشێت؟ دەبێ بۆ کوێ کۆچ بکەن...؟ لەوانەیە بەرەو ئەو دوورگە دوورانە بچن... بۆ تاهیتی، ئەو شوێنەی گۆگانی خۆشەویستی لێ دەژی... گۆگان.
(*بە دەنگێکی غەمگینەوە*) ئاهـ.. ئێستا تۆ لە کوێیت ئەی بەهرەمەندە مەزنەکە... ئەی ئەوەی بە زۆر خۆمان لە تابلۆ مەزن و قسە خۆشەکانت هەڵدەقورتاند.
(*وەستانێک*) ئێی... گۆگانی توندوتیژ هەمیشە دڵی خۆی بۆ والا دەکردین تا لێوەی بچینە

گشت دەروازەکانی داهێنانەوە... (*بە دەنگێکی لەرزۆکەوە*) ئێستا بە تەنیا دەژێت (*هەر وەک ئەوەی گۆگان لە بەردەمیدا بێت و لەگەڵیدا بدوێت*) گۆگان، دەزانم بۆیە ڕاتکرد و ڕۆیشتیت، چونکە بەدوای جوانیی پاکیزەدا دەگەڕایت.. بەدوای هەژانی بێگەرد و کەفوکوڵی ڕاستەقینە و گەرموگوڕیدا دەگەڕایت.

(*بە دەنگێکی خنکاوەوە*) دەزانم گۆگان، تۆ لە فەیلەسووفەکانی یۆنان دەچیت (*دەداتە قاقای پێکەنین*) ها... نا نا... نا... قەشمەریت پێم نەیەت، تۆیش وەک فەیلەسووفەکانی یۆنان باوەڕت وایە کە ترس و تۆقینی تەواو مەرجی پێویستە بۆ ئەوەی مرۆڤ ببێتە دانا و داهێنەری جوانی.

(*وەستانێک... سەبیلەکە دەکێشێت*) تۆ بڵێی ئەوێ جگە لە دارستانی فراوان و دەریای زومڕووتئاسا و باڵندەی ڕەنگاوڕەنگ چیی تری لێ بێت؟

ئای گۆگان، تەنها من دەزانم کە چەندە تینووی کۆچکردن و بینینی ئەو دوورگە دوورانە بوویت، لێرە بۆرجوازییەت بێگەردی و جوانیی بۆگەن کردووە... ئێی گۆگان، خۆزگە بە خۆت و فلچەکەت و قوماشەکەتەوە کە بە ناو ئەو جەنگەڵستانانەدا مل دەنێیت، دەمبینیت تا بمزانیایە چۆن دیمەنەکانو ئافرەتە مانگۆفرۆشە ئەسمەرە ڕووت و خەواڵووەکان ڕاو دەکەیت (*دەست بە پێکەنینێکی هیستیری دەکات*) تۆ عاشقێکی گەورەیت، بەڵام

ئەقڵ دەیبڕێ تا ئێستا ماندوو نەبووبیت! باشە ئەی ئەو کەسەی هەموو پاریست سەرسام کرد، بێزار نەبوویت؟ لەو جەنگەڵستانانە تاقەتت نەچوو؟ ئای گۆگان، ئیرادەیەکی چەند پتەوت هەیە (*وەستانێک... بێدەنگی، (ئاوازی «کانتاتە»کەی باخمان) دێتەوە بەر گوێ*) بەڵام ئازیزەکەم، لە جیهاندا هیچ هونەرێکی مەزن و جوان نییە زۆرمان لەسەر نەکەوێ... (*ئاوازەکە بەردەوام دەبێت و گوخیش لەبەر لێوەوە چەند برگەیەکی دەڵێتەوە*) گۆگان تۆ بڵێی جاربەجار یادم بکەیت؟
لەوانەیە... چونکە وا تێدەگەم لەو جۆرە کەسانە نەبم کە زوو لە بیر دەچنەوە... ها ها ها.. وا نییە؟ بێگومان یادم دەکەیت و لە دڵی خۆیشتدا دەڵێیت: مرۆڤێکی چاک و بێگەردە، بەڵام گاڵتە و قسەی خۆشی کەمە – ها ها ها ها... (*بە چپە*) ئاهـ.. باشە گۆگان یەکێکی وەکو من کە هەموو تەمەنی منداڵیی پڕ بووبێت لە ترس و لەرز و چەوسانەوە، قسەی خۆش و گاڵتە لە کوێ بهێنێت (*بە دەنگێکی غەمگین و کزەوە*).
هەمیشە دەبوایە غەمبار و دڵتەنگ بوومایە (*زەردەخەنەیەک دەکەوێتە سەر لێوی و هەندەی پێ ناچێت دەگۆڕێت بۆ پێکەنینێکی هیستیری*) ئەی تۆ؟ ئاخ لە تۆیش، لەگەڵ ئەو مۆنی و گرژییەشتدا هەمیشە خۆشنوودی لە ناوەوە ڕووناکی دەکردیتەوە، جا ئایا یەکێک وەک تۆ

بێت، دەزانیٚ نائومێدی چییە؟ نەخێر... هەرگیز... ئێمە هەموو لەو ڕەقی و هێمنی و سەرسەختییەت سەرمان سووڕدەما... ها گۆگان، بۆچی لە نامەکانتدا دەڵێیت کاتێک بیر لە من دەکەیتەوە، یەکسەر فرمێسکەکانمت دێتەوە یاد، ئەو فرمێسکانەی سڵیان لیٚ دەکەیتەوە... مەبەستت کام فرمێسکانەیە؟ فرمێسکە بێدەنگەکانم؟

باشە تۆ بڵێی فرمێسکی بێدەنگ هێندە ترسێنەر بێت؟ (*وەستانێک، بۆ جارێکی دی سەبیلەکەی دادەگیرسێنێتەوە و بە گوڕەوە دووکەڵ دەکات*) ئێی گۆگان... ئەو سەردەمەی تۆم دەناسی، ژیان لە گیانمدا هەڵدەقوڵا، پێم دەوتیت با هەر وەک «با» ئیش بکەین، تۆیش دەتوت ڤنسنت سەبرت هەبێت (*بە دەمارگرژییەوە*) پێم دەوتیت: گۆگان، کەمیڵ دێمۆلان[11] لە بیستوسیٚساڵیدا توانیی بەندیخانەی باستیل وێران بکات، تۆیش وەڵامت دەدامەوە: ئەمە ڕاستە... بەڵام دروستکردنی کاسێدراڵی گەورەیش هەروا گاڵتە نییە، ها ها ها ها... (*دەوەستێت... سەبیلەکەی دەکێشێت... پاڵ بە قەدی دارەکەوە دەداتەوە... دەنگەدەنگ و پێکەنین و مقۆمقۆی پچڕپچڕ لە دەرەوەی شانۆ دەبیستریٚ... گوخ سەیری خاوەن دەنگەکان دەکات، کە هێشتا نەهاتوونەتە سەر شانۆ*).

دەنگی

کیژێکی لاو: (*بە ناسکییەوە*) ئازیزەکەم... پاییز هەمیشە وا

مات و مەلوولە، دێت و چی لە سروشتدا هەیە، تووشی زەردوویی دەکا...

دەنگی

پیاوێک(١): هەموو ئەم سروشتە دەوڵەمەندەش لە نەبوون هەژارتر دەکات. (*گشتیان پێدەکەنن*) هەتا پاریسی قەشەنگیش لە پاییزدا وەکو بێوەژنی لێ دێ (*پێدەکەنن*).

دەنگی

پیاوێکی تر(٢): بەڵام گوێ بگرن، لەگەڵ ئەم ماتەمینییە پڕئازارەشدا، پاییز تامی خۆی هەیە...

دەنگی

کیژە لاوەکە: بەڵێ تامێکی ترش... تامێکی مەلوول، تکایە ئەگەر قەشمەری دەکەیت... تامی چی؟ بە کورتی، سروشت لە بەهاردا وەکو منداڵێکی ماندووی خەواڵووی لێ دێت.

دەنگی

پیاو(١): چی! خەواڵوو؟ بە پێچەوانەوە ئازیزەکەم... لە پاییزدا دەکەوێتە نەڕەنەڕ ، پاییزان دەست بە هەناسەدانەوە دەکات... بەڵام هەناسەوەرگرتنە تووڕەکەی...

دەنگی

کیژە لاوەکە: ڕەنگە... من پاییزان هەست بە ماتەمینییەکی زۆر دەکەم و سۆزم بۆ زۆر شتی نادیار دەبێت... (*وەستانێک*) دەی با لێرەدا پرۆڤەیەک بکەین، تەنها دوو هەفتەمان بۆ پێشکەشکردنی شانۆییەکە ماوە (*بە سەرمەستییەوە*) خۆشترین و جوانترین شت

لەم وەرزە غەمگینەدا ئەوەیە کە ئێمە وەختی خۆمان یا بە پرۆڤە یان بە لەبەرکردنی وشە قورسەکانی «کۆرنای»ەوە بەسەر دەبەین، دەی لاپەڕە ١٠٧ بکەنەوە... پرۆڤە لە دیمەنی شەشەمدا دەکەین... دەی هۆراسی پیرەمێرد...
(*بە گاڵتەکردنەوە*) هۆراسی پیرەمێرد لە قووڵایی ڕۆمای دێرینەوە قەڵەمباز بۆ ئەم باخچەیە دەدات... دەی هۆراسی ئازیز، دەست پێ بکە.

هۆراس: (*ئەم دیمەنەی شانۆنامەی هۆراس*١٢ *وا* پێشکەش *دەکرێ وەک ئەوەی ئەکتەرەکان لە سەر تەختەی شانۆ بن*) ها جۆلیا... بۆیە هاتوویتە ئێرە تا مژدەی سەرکەوتنمان بدەیتێ؟

جۆلیا: بەڵکو هاتووم تا دوایین هەواڵەکانی گەرمەی جەنگت پێ ڕابگەیەنم، کوڕەکانت شکستیان هێنا و ڕۆماش کەوتە چنگی ئەلباوە، لە یانەکەش دوانیان کوژراون و تەنها مێردەکەی ماوەتەوە...

هۆراس: ئای کە کۆتاییەکی شووم بوو بۆ ئەم جەنگە خەمهێنەرە، ڕۆما سەرشۆڕی ئەلبا بێت و ئەویش تا دوایین هەناسەی لەپێناویدا نەجەنگێت، نا نا... ئەستەمە ئەمە ڕاست بێت... جۆلیا تۆیان هەڵخەڵەتاندووە... ڕۆما تێکبشکێ و کوڕی منیش زیندوو بێت... من خوێنی خۆم چاک دەناسم و ئەویش ئەرکی خۆی باش دەزانێ.

جۆلیا: هەزارانی وەکو من لە پشت شووراکانەوە توانییان ئەمە ببینن... زۆربەی خەڵکی سەرسام کرد، بەڵام

کاتێک خۆی بە تەنیا بینییەوە بەرامبەر سێ دوژمنیەتی و خەریکن دەوری بگرن، هەڵهات و خۆی ڕزگار کرد.

هۆراس: ئەی ئەو سەربازانەمان کە خیانەتی لێ کردن، نەیاندۆزییەوە؟ ئەو ترسنۆکەیان خستە ڕیز خۆیانەوە؟

جۆلیا: دوای ئەو تێکشکانە دڵتەزێنە حەزم نەکرد هیچی تر ببینم.

گوخ: (*بە گەرمییەوە چەپڵە لێدەدات*).

ئای کە جوان ددان بە وشەکاندا دەنێیت، خۆشی دەڵێیت، گەر ئێستا کۆرنای زیندوو بوایە و گوێی لێتان بوایە، تێر ماچی دەکردن... (*تووشی حاڵەتێ لە حاڵەتە هەڵچووەکانی خۆی دەبێت*) جۆلیا تۆ زۆر ناسک و نازداریت... ئای کە کیژێکی ڕۆحسووکیت... بێگومان ئەو جۆلیایەی کۆرنای وێنەی کێشاوە، لە تۆ دەچێت... ڕوخسارت چەند جوانە، هەر لە ڕوخساری کیژۆڵەیەک دەچێت (*بە گەرموگوڕییەکی زیاترەوە*) من دەتوانم نیگارت بکێشم... دەتوانم نیگاری دەنگە ناسک و بەسۆزەکەشت بکێشم (*کچەکە پێدەکەنێت*) گاڵتەت پێ نەیەت جۆلیا... ئاهـ.. سوێند دەخۆم کە دەنگی تۆ لە دەنگی ئیسرافیلیش خۆشترە... دەزانیت ئیسرافیل کێیە؟ نەء...

ئیسرافیل سازژەنی فریشتەکانە و خاوەن نەرمترین دەنگە لە نێو هەموو ئافەریدەکانی تردا... (*بە غەمبارییەوە*) جۆلیا... ڕۆژێک بە خەیاڵی خۆم

نیگارێکت دەکێشم... من خاوەن خەیاڵێکی گەرمم جۆلیا... دەتوانم هەموو شتێک بهێنمەوە یادی خۆم و بیخەمە ژێر ڕکێفی خۆمەوە... (*وەستانێک، بە ترس و بە شەرمەوە)* تەنها ڕستەیەکی کۆرنای دووپات بکەرەوە تا دەنگت بە تەواوی لە خەیاڵمدا بنەخشێنم... دەی فریشتەکە... جۆلیا، وا بزانە من بینەرم... من لە سەد بینەر بەتواناترم... دەی، ئەو دێڕە جوانانەی لەبارەی جەنگ و ئەو لایەی سەرکەوتنی بە دەست هێنا، دووبارە بیانڵێرەوە دەی...

دەنگی

کیژە لاوەکە: ئەوە ئەو نیگارکێشە شێتەیە کە ماوەیەک لەمەوبەر گوێی خۆی بڕیبوو... با بڕۆین... (*دوور دەکەونەوە، گوخ چەپڵە لێ دەدات... بە دەنگێکی پڕ ماتەمینی و ئازارەوە*).

گوخ: ئای جۆلیا... هەزار خۆزگە بەو کەسەی ڕۆژێک لە ڕۆژان پەی بە کلیلەکانی دڵت دەبات... ئێی... تۆ ناخی خەڵکی دەبزوێنیت و سەرسامیان دەکەیت... بگرە بەو جوانییەتەوە ئیلهام بە زۆر کەسانیش دەبەخشیت... (وەستانێک، سەبیلەکەی دەکێشێ) ژن... جگە لە ژن کێ هەیە بتوانێ جوانیی ناخی پیاو بەدی بکا و بیدۆزێتەوە... هەر بۆیەشە لوتریک١٣ سەری کردووەتە سەر ژن و هەمیشە کڵپاوی و شاد و قەشمەر و بەدمەستە. (بێدەنگی) بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا دەزانم ئەعسابی چەند ئازاری دەدات(وەستانێک لەپڕێکدا دەداتە قاقای پێکەنین)

هەر ئافرەتە شێتی ئەون و خۆیانی بەسەردا دەدەن، کەچی کە منیش دەبینن لێم هەڵدێن... باشە بۆچی؟ چی لە دەموچاومدایە وایان لێ دەکات قێزم لێ بکەنەوە... تۆ بڵێی من ئەوەندە ناشرین بم؟ هەتا کریستینی١٤ تێکشێواو و پشتکۆم و سۆزانییش حەزی نەدەکرد هیچ یارمەتییەکی بدەم و هیچ بەزەییەکم پێیدا بێتەوە و هەڵهات... وارسۆڵای پوورزام، نازانم بۆ لێم دەترسا و بگرە لە سۆز و خۆشەویستییەکەشم دەترسا... خوایە تۆ بڵێی بەختم ئەوە بێ لە ژیاندا هەر ئافرەتێ لە قووڵایی دڵمەوە خۆشم بوێت، بۆم نەبێت... یان هەتا ئەوەی کە بەزەییشم پێیدا دێتەوە؟ بۆ؟
لەبەر ئەوەی من کە یەکێکم خۆش دەوێ، بە دڵسۆزییەوە خۆشم دەوێ؟ ئێی... لەوانەیە جۆرە دەبەنگییەکیش لە دڵسۆزیدا هەبێت...
(*وەستانێک*) ئەی گۆگان... هەر ئافرەتە خۆیان بەسەر دەست و پێیدا دەدەن و ئەویش زللەیان تێدەسرەوێنێت (*بە دەنگێکی نزم و غەمگینەوە*) منیش تا ئێستا نەبووە ئافرەتێکم خۆش بوێ تووشی ئازار و ئەشکەنجەم نەکات (*بە توورەییەوە وەک یەکێک گلەیی بکا*) باشە بۆ تۆزێک ئارام ناگرن تا بزانن چ ناخێکی هەژاو و کڵۆڵم لەگەڵ خۆمدا هەڵگرتووە... بۆ سەبر ناکەن تا بزانن چەندە تیژبینم و چەندە شتی نادیار دەبینم کە زۆری دیکە نایبینن (*وەک یەکێک بگری*) خوایە...

هەموو گیانم پڕ خۆشەویستیی مرۆڤە، بەڵام جگە لە سیوە١٥ی ئازیز، کەسێک نەبووە منی لە دڵەوە خۆش بوێت (*هاوار دەکات*) سیۆ... سیۆ (*بە دەستێکی لەرزۆکەوە سەبیلەکە دادەگیرسێنێتەوە و دەیکێشێت و بە دەوری دارەکەدا دەسووڕێتەوە... هاوار دەکات*) سیۆ، کێ دەتوانێ هەڵچوونەکانی ناو ناخم هێمن بکاتەوە... کۆمەڵێ زریانی پێکهاتوو لە بیر و ڕەنگ و چەندین بابەت لە ناوەوە دەمهەژێنن، (*هەر وەکو سیۆ لە بەردەمیدا بێت و لەگەڵی بدوێت*) سیۆ... لە ئازارچەشتندا گەیشتوومەتە ئاستێکی وەها تەنانەت گەورەترین سەرکەوتنیش لەمەودوا ناتوانێ ڕزگارم بکات. ونبوون... شکستهێنان... گاڵتەپێکردنی ڕەخنەگران و هیچوپووچیی کۆمەڵێ خەڵکی پووچەڵ... ئەم پیلانگێڕییە بێدەنگ و ئەنقەستانە چی بەختەوەری و ئاواتم هەبوون هەموویان لەگەڵ خۆیاندا برد... (بە *دەنگێک کە لە فیشکەی مار دەچێت*) من وا بەرەو شێتبوون دەچم...

سیۆ شێتبوون چۆن دەست پێ دەکات؟ بە زنجیرەیەک شکست و فەشەلهێنان... ئاخ، ژیانی منیش هەمووی شکستە سیۆ، جگە لە خۆیشم کێی تر ئەم هەقیقەتە دەزانێ!!؟ کاتێک دەڕوانمە ئاسۆی ژیانم و ئەو پرۆژانەی لە سەری نەخشەم کێشان، چی دەبینم؟ کوێرەڕێیەکی چواردەورتەنراو و ژیانێکی پڕ لە ئەشکەنجە... بەڵێ، منێک کە هەمیشە

خەونم بە سەرکەوتنی ئەو پرۆژانەوە دەبینی کە دەستم دەدانێ... (*وەستانێک... بە تووڕەیی و ئازارەوە*) هەتا لە تابلۆفرۆشتنیشدا سەرنەکەوتم، کۆمەڵێک بۆرجوازیی چەپەڵ بە ڕق و کینەوە لەم بارەیەوە دووابوون...

ئەم دڕندانە دەچن مۆڵێک پارە دەدەن تا تابلۆی بێڕۆح و مردوو بکڕن، کەچی قێز لە تەماشاکردنی جووتیاران و کرێکارانی ناو تابلۆکانی من دەکەنەوە... کاتێک پێیان دەڵێم پێویستە لە تابلۆدا هەموو شتێ ببزوێت، ڕەخنەگرەکان پێدەکەنن و قەشمەریم پێ دەکەن، کە پێیان دەڵێم کاتێک نیگار دەکێشم، جووڵە لە گشت شتێکدا بەدی دەکەم... چی ڕووی داوە و چییش لە سروشتدا... لە دیواردا... لە دار و درەختاندا... لە ڕوخساری ئادەمیزاددا ڕوو دەدات، دەتوانم هەموویان ببینم، هەر پێم پێدەکەنن.

سیۆ ئیتر چیت بۆ باس بکەم... دەستم دایە هەر کارێک، تێیدا سەرنەکەوتم... بەڕێوەبەرێتیی قوتابخانە... پەرتووکفرۆشتن... قەشەیی و پاشانیش کرێکاری لە کانەکاندا... ئای سیۆ... لەوێ لە قووڵایی ئەو کانانەدا هەستم بەو زۆردارییە نامرۆڤانەیە دەکرد کە لەگەڵ ئەو ئادەمیزادە کلۆڵانەدا دەکرا... ئای کە ژیانێکی تاڵ و مردوو و هیچیان هەیە... خۆزگە دەمزانی چیم لە توانادایە بۆیانی بکەم... ئێی برا باشەکەم، تۆیشم بە ڕاز و

گلەیی و بۆڵەبۆڵ و نەگبەتی و ئاواتە درۆکانمەوە بێزار کرد.

(*زەردەخەنەیەک دەچێتە سەر لێوی*) سیۆ تۆ زۆر مەزنیت... تۆ خاوەن دڵێکی گەورەیت، تۆ دەست و دڵ کراوەیت... تا ئێستا داوای هەر شتێکم لێ کردبێت ڕەتت نەکردووەتەوە... ئەمانە هەمووی زۆر ویژدانم ئازار دەدەن... ئیتر با سەریشت نەیەشێنم، ئێستا تێگەیشتیت کە من هونەرمەندێکی سەرنەکەوتووم و هیچ.

گوناهی تۆ و جۆهانایشی١٦ تێدا نییە تا بە دەست نائومێدی و هەژاری و موعاناتی منەوە بتلێنەوە... ئای سیۆ، ساڵانێکی زۆر سەرەڕای چارەڕەشی و هەژاریم، هەر بە گەشبینییەوە دەمڕوانییە ژیان... بەڵام سیۆ تۆ دەزانیت کاتێک سەراسیمەیی لە گێژاوی خۆیدا دەتخواتەوە، چی دەگەیەنێ؟ نا... نا... با ئەوەندە بەس بێت... لە بیرتە باوکم چۆن گاڵتەی پێ دەکردم... یا خێزانە موحافەزەکارەکەمان چۆن دەیانڕوانییە من؟ مرۆڤێکی بێکار و پەککەوتە و بێکەڵک... هەمیشە... شڵەژاو (*ئاوازەکەی باخمان بە کزی دێتە گوێ*) سیۆ... ئەو تابلۆیانەی لای تۆن و ئەوانەش کە لە ژوورە بچکۆلەکەی خۆمدان... دەزانیت تا تەواوم کردن، هەر ئەوە بوو خوێن لە گیانم فیچقەی نەدەکرد؟ سیۆ، شاکاری مەزن ئیشی ڕێکەوت نییە... نەخێر، بەڵکو بریتییە لە

ئیرادەو شەونخونی و خۆماندووکردن لە کاردا. ئای سیۆی خۆشەویستم، خۆزگە ژمارەی ئەو ڕۆژو شەوانەت دەزانی کە تێیاندا بە لێکۆڵینەوەی تابلۆکانی دیلاکروا و ڕۆبینز و نیگاری ژاپۆنی و دیگاس و گۆگانی ئازیزەوە خەریک دەبووم... یا ڕامبرانتی کەڵەهونەرمەند کە چەندە بە کارامەییەوە نیگاری تیشکێکی سەر ڕوخسارێکی ناشرینی دەکێشا... (*وەستانێک... دەنگی ئافرەتێک دەبیستریّ کە نایەتە سەر شانۆ*).

دەنگی

ئافرەتێک: بە یارمەتیت سەعات چەندە؟

گوخ: (*لێی ورد دەبێتەوە*) نازانم... بەڵام سەعاتێکی تر نابا خۆرئاوا دەبێت.

دەنگی

ئافرەتەکە: کاتژمێرت لەگەڵ خۆتا هەڵنەگرتووە؟

گوخ: نەخێر.

دەنگی

ئافرەتەکە: سەیرە... (بە دەنگێکی نزم) دەبیّ ئەو کچەم بۆ کویّ چووبیّ؟

گوخ: (پێدەکەنیّ) بۆ سەیرە!؟ من بە پێویستی نازانم.

دەنگی

ئافرەتەکە: بە پێویستی نازانیت؟

گوخ: (بە *گاڵتەکردنەوە*) هەموو شتێک ڕوون و ئاشکرایە خانمەکەم... بەیانی... نیوەڕۆ... پاشانیش شەو.

دەنگی

ئافرەتەکە: (پێدەکەنێ) ئاهـ.. منداڵێکی هەشت ساڵانت نەبینیوە لێرەوە تێپەڕێت؟

گوخ: (*لە گاڵتەکردنەکەی بەردەوامە*) ناوی جۆلیایە... باڵابەرزێکی لاوازە و چاوەکانی زومڕووتین .

دەنگی

ئافرەتەکە: نا نا... کچێکی بچکۆلەی هەشت ساڵانە.

گوخ: کراسێکی شینی پۆشیوە و کڵاوێکی سپییشی لە سەردایە!؟

دەنگی

ئافرەتەکە: نەخێر!!

گوخ: منداڵێکی ترم بینی پاڵتۆیەکی فستقی و کراسێکی گێلاسیی لە بەردا بوو... نا... منداڵێکم بینی ڕەنگی لە پەپوولە دەچوو... من منداڵی زەرد و سوورم زۆر خۆش دەوێ.

دەنگی

ئافرەتەکە: (*بە ترسەوە*) تۆ تووشی هیچ نەخۆشییەک نەبوویت؟ (*لەگەڵ خۆیدا*) ئەم پیاوە چەند سەیرە!!

گوخ: چی؟ نەخۆشی... هاهاهاها... وا بزانم ئەم هەوایەش نەخۆشە... هاهاها... لەوانەیە لە خولانەوەی بە دەوری زەویدا بێزار بووبێت و نەخۆش کەوتبێت... هاهاها... ئەمە ڕاستە خانمەکەم... ئەی تۆ لەو باوەڕەدا نیت ئەم دارە ڕووتاوەیەش نەخۆش بێت؟

دەنگی

ئافرەتەکە: تۆ ئاسایی نایەیتە پێش چاوم.

گوخ: خانمەکەم... لە هەموو ژیانتدا گەر بۆ تەنها جارێکیش بێ، هەستت بە ئازار کردووە... ئازارێکی ڕاستەقینە؟

دەنگی ئافرەتەکە: تۆ وڕێنە دەکەیت... (*بە دەنگێکی پڕ ترسەوە*) تۆ شێوەت زۆر لەو شێتە هۆڵەندییە دەچێت کە گوێیەکی خۆی بڕیبوو (*ڕادەکات*).

گوخ: خانمەکەم ڕامەکە (*لەگەڵ خۆیدا*) بێگومان دەڕوا تا شکاتم لێ بکات (*وەستانێک... کۆمەڵێک چۆلەکە بە درەختێکی دەرەوەی شانۆوە دەنیشنەوە، دەجریوێنن... گوخ لە درەختەکە ورد دەبێتەوە... نەرمە پێکەنینێکی بۆ دەکات*) کە بە زۆلا۱۷دەڵێم هونەرمەندبوونەوەرێکی جوانیچێژە، برۆکانی لێک دەنێ و بیر دەکاتەوە، بەڵام لوتریک لە خۆشیاندا وەک منداڵ باوەشم پێدا دەکات... تەنانەت ئەو نووسەرە مەزنەش گاڵتەم پێ دەکات... وتبووی ئای بۆ کلۆڵیی هونەری نیگارکێشان، تەنانەت کرێکاری کانەکانیش دەستیان بە نیگارکێشان کردووە... سوپاس بۆ تۆ زۆلای بەڕێز، بەڵام لوتریک بە سۆزەوە گوێم بۆ ڕادەدێرێ... لەبەر ئەوەی وەک بەهرەمەندێکی مەزن دەزانێ کە کاری هونەریی گەورە سۆزی جوانی تا ئەوپەڕی هەژاندن دەهەژێنێ (*دەنگی پیرەمێردێکمان دێتە گوێ... نایەتە سەر شانۆ*).

دەنگی پیرەمێردێک: ئێوارەت باش.

گوخ: ئێوارەت باش.

دەنگی

پیرەمێرد: ماوەیەکی زۆرە لە پەنا ئەم درەختەدا دەتبینم.

گوخ: (*سەیری پیرەمێردەکە دەکات و لێی ورد دەبێتەوە،* به دەنگێکی نزم *لەگەڵ خۆیدا*) ئەم پیرەمێردە سەرما چرچاوی گرژ کردووە... بەڵام ئەم هێشتا فزوڵیەتی خۆی گرژ نەکردووە.

دەنگی

پیرەمێرد: هەوا خەریکە زۆر سارد دەبێت.

گوخ: (بە نەرمییەوە) وا پێ دەنێینە زستانەوە... بۆ بەفربارینیش وەرز درەنگە.

دەنگی

پیرەمێرد: بەینێکە لەوێوە تەماشات دەکەم، باشە بەو جلە تەنکانەوە سەرمات نییە؟

گوخ: نەخێر... نەخێر... لە ناوەوە گەرمییەکی زۆرم لەگەڵ خۆمدا هەڵگرتووە.

دەنگی

پیرەمێرد: (بە نەرمییەوە) لەوە دەچێت شاعیر بیت؟

گوخ: (*قاقا پێدەکەنێت*) بەڵێ شاعیرەکان وان... هەمیشە خاوەن گەرمییەکی فرە و موعانات و ئازارێکی زۆرن... باشە مامە بۆ لە یەکەم تێڕوانینەوە ئەوەت وت!؟

دەنگی

پیرەمێرد: (پێدەکەنێ) دەڵێن گوایە پاییز ئیلهام بە شاعیران دەبەخشێ.

گوخ: (*لەگەڵ خۆیدا دەدوێ*) پیرەمێردێکی چوست و چالاک و پڕ لە گەرموگوڕی و ژیان... بەدەم زەردەخەنەیشەوە بەرەو ماڵی خۆی دەگەڕێتەوە... شتێکی خۆشە (*وەستانێک... لەگەڵ* پیرەمێردەکە *دەدوێ*) تەنها پاییز.

دەنگی

پیرەمێرد: نانا... ئۆهـ.. شاعیران وەرزیان بۆ نییە، ئەوانیش وەک سروشت گۆرانی بۆ هەموو وەرزێک دەچڕن (*وەستانێک*) کەواتە تۆ شاعیریت...

گوخ: بەڵێ... بەڵام شاعیرێکی سەرەتاییم.

دەنگی

پیرەمێرد: سەرەتایی!؟ چۆن؟

گوخ: قەسیدەکانم بە فلچە و بۆیە دەنووسم.

دەنگی

پیرەمێرد: تێناگەم.

گوخ: دەتەوێ لەبارەتەوە بنووسم... هەر لە شەپقەکەتەوە تا پێڵاوەکانت... بوەستە... مەجوڵێرەوە... با لێت ورد ببمەوە...

دەنگی

پیرەمێرد: (*دەیەوێ بڕوات*) چی... چیت دەوێ.

گوخ: پەلەتە؟

دەنگی

پیرەمێرد: بەڵێ نەختێک پەلەمە.

گوخ: (*پاش ئەوەی ماوەیەکی زۆر لێی ورد دەبێتەوە*) مامە تۆ بەختەوەریت!؟

دەنگی

پیرەمێرد: ئەمە شتێکی تایبەتە بە خۆم... بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا حەز دەکەم پێت بڵێم کە لەم ساتەدا هەست بە بەختەوەری دەکەم.

گوخ: چۆن!؟

دەنگی

پیرەمێرد: چۆن؟ ئێمە هەریەکەمان بەجۆرێک باسی بەختەوەری دەکەین، بەڵام لە کۆتاییشدا هەموومان داوای دەکەین... وا نییە؟ باشە... کەواتە گوێ بگرە، من ئێستا بۆ سەردانی هاوڕێیەکی ئازیزم دەچم، هاوڕێیەکی منداڵیمە... بەڵێنی داومەتێ سۆناتای «تریفەی مانگ»ی بیتهۆڤنم بۆ بژەنێ. سازژەنێکی کارامەیە... هەروەها بەڵێنی قاپێک شەرابی بۆردۆی کۆنیشی پێ داوم... ئیتر لەوە زیاتر چیم بوێت، بیتهۆڤن... شەرابی بۆردۆ... چەند یادگارییەکی خۆشی سەردەمی لاوێتی... کەواتە ئیتر بۆ بەختەوەر نەبم... خوات لەگەڵ... شەوێکی شادت بۆ ئاواتەخوازم ئەی شاعیرەکە... (پیرەمێردەکە *دەڕوات، گوخ سەبیلەکەی دادەگیرسێنێ و بەدەم هاتوچۆوە دەست بە دووکەڵکردن دەکا... بە دەوری دارەکەدا دەسووڕێتەوە... دەنگی ئۆرگۆنێک و سروودێکی کڵێسەیی دەبیسترێ، ئاوازەکە بەردەوام دەبێت و وردەوردە نامێنێت*).

گوخ: دەچێت بۆ لای هاوڕێی منداڵی... پیرەمێردێکی قسەخۆش و ڕۆحسووکە، پیاوێکی هاوتەمەنی

خۆی بیر خستمەوە کە هەشت ساڵ لەمەوبەر لە ئارلی بینیم، دەیویست وێنەی بکێشم... ئێی، هەشت ساڵ لەمەوبەر لە ئارلی بووم... ئای لە ڕۆژانی زستانی ئارلی... ئاسمان بە بەفرەوە پێشوازیی لێ دەکردم و شارەکەش هەروەکو بلوور شەوقی دەدایەوە تا ئارەزووی نیگارکێشان لە ناخمدا بتەقێنێتەوە... بەهاریش لەگەڵ خۆیدا شادی و ڕەنگو پۆلەباڵندەی ڕەنگاوڕەنگی دەهێنا، ئادەمیزاد لە بەردەم ئەو دیمەنەدا وای هەست دەکرد بێ ئەوەی بەهرەمەندیش بێ، دەتوانێ نیگاری بکێشێت (*سەبیلەکەی دەکێشێت*) ئەو کاتانە زۆر بە گەرموگوڕییەوە خۆم بە نیگارکێشانەوە خەریک دەکرد... لە ژووردا... لە کێڵگەکەدا... لە چایخانەدا... لە چیمەندا... لە سەر شۆستەکان، ئای بۆ دیمەنی کێڵگەکانی ئارلی... کرێکار و جووتیارەکان چەند بە زەوقەوە بە پیری کارەوە دەچوون (*بە لەرزەلەرز و ئازارەوە سەبیلەکە دەکێشێت*) سێۆ... جگە لە خۆم کەسی تر نازانێ چەند ماندووم و زامم چەند قووڵە... بە نیسبەت منەوە هەموو شتێ کۆتایی هاتووە (*چەند نەفەسێکی قووڵ لە سەبیلەکە دەدات و پاشانیش دوور فڕێی دەدات*) ئینسانێک بارودۆخێکی وەکو هیی منی هەبێت، لە توانایدا هەیە پشوویەکی ئەبەدی بە خۆی بدات (بە دەنگێکی پڕ *لە پەژارەوە*) خواحافیزیت لێ دەکەم ئەی ژیانە شیرینەکە... ئێستا دەزانم کە

چەند ئازا بووم لەبەر ئەوەی توانیم لە نێو شەپۆلە شێتگیرەکانی دەریاکەتدا و بە چارۆکەی دڕاومەوە، بەڵام بە سەرسەختییەوە، ڕێی خۆم ببڕم... بەڵێ سەرسەختیی هونەرمەندێک (بێدەنگییەک) گۆگانی ئازیزم... تێر دەستەکانت دەگوشم... ئای بەو کۆچەت چ غەم و پەژارەیەکت بۆ جیهێشتم... لوتریک، ئەملاولات ماچ دەکەم... ئێوەش هەروەها هاوڕێکانی ترم... ئینجا تۆیش سیۆ... تکات لێ دەکەم بمبەخشە... (*وەستانێک... ئەم بڕگەیەی شەکسپیر بە هێمنی دەڵێتەوە*) ژیان تارماییەکە بەرەو نەمان ڕێ تەی دەکات، یا ئەکتەرێکە لە سەر شانۆ دێت و دەچێت و پاشانیش خامۆش دەبێت و هیچی لێ نابیستریێ...

(*دەمانچەیەک دەردەهێنێت... لوولەکەی دەکاتە سەری و لەپڕدا پەنجە بە پەلەپیتکەکەیدا دەنێت و لەگەڵ دەنگی تەقەکەدا* بەرز دەبێتەوە و بە دەوری خۆیدا دەسووڕێتەوە *تا خۆی بە قەدی دارەکەدا دەدات و* ئینجا بە هێمنی دەکەوێتە *سەر زەوی... بە دەنگێکی پڕ غەم و ئازاراوییەوە*) سیۆی ئازیز، داوای لێبوردنت لێ دەکەم... دەزانم ڕۆژی پشوودانی یەکشەممەشم لە خۆت و جۆهانا تێک دا... سیۆ... نەمدەتوانی دوای ئەو هەموو نائومێدییە لەرزێنەرانە، هەڵچوونەکانی ناوەوەم هێمن بکەمەوە... دەزانم تۆ منت زۆر خۆش دەوێ (بە دەنگێکی خنکاوەوە) بیرتە کە منداڵ بووین چۆن

لەسەر پارچە پەنیرێک دەمانکرد بە شەڕ و لە یەکترمان دەدا... ئەی وێنەی دایکمت دێتەوە یاد چۆن خەفەتی بە دەستمانەوە دەخوارد... سیۆ... مەهێڵە جۆهانای ئازیز بگری... خواتان لەگەڵ، هەمووتانم خۆش دەوێ.

١ دەڵێن گەلی ئیسپانیا زۆر بە ناسکییەوە دەدوێن، بە ڕادەیەک، کە قسەکانیان لە شیعرەوە نزیکە.

٢ لە سەرکردەکانی شۆڕشی فەڕەنسان.

٣ تیرەستێرە: ئەستێرەی کلکدار.

٤ جەژنی قدیس یوحەننا لە هاویندا دەکرێ، وایش باوە گوایە لە شەوی ئەو جەژنەدا ئەو درەختی (سەرخس)ە گوڵ دەگرێ و ئەوەی گوڵێک لێ بکاتەوە، سامانێکی گەورەی چنگ دەکەوێ.

٥ یەکێکە لە سیاسییە ڕاستڕەوە زێدەڕۆکان کە لە لایەن کۆمارییپەرستەکانەوە کوژرا..

٦ دەڵێن لۆرکا ئەم ڕووداوەی بۆ «پابلۆ نیرۆدا»ی شاعیر گێڕاوەتەوە.

٧ «لازارۆس» برای مەرتا و مریەمە و ناوی لە "ئینجیل"دا هاتووە، لە نێو مردواندا «مەسیح» زیندووی کردووەتەوە.

٨ ئەم شانۆنامەیە هەر بە دەستنووسی لە لایەن نووسەرەوە پێم گەیشت و ئەمەش وەرگێڕانی دەقی دەستنووسەکەیە.

٩ گوخ تابلۆیەکی جوانی بە ناوی «دارگێلاس»ەوە هەیە.

١٠ پرتویس: لە میسۆلۆجیای گریکیدا پیرەمێردی پێشبینیی دەریایە کە بە هەموو شێوەیەک خۆی دەگۆڕێ.

١١ کەمیڵ دێمۆلان: یەکێکە لە سەرکردەکانی شۆڕشی فەڕەنسا.

١٢هۆراس : ناونیشانی شانۆییەکی (پیار کۆرنای)یە.

١٣ تولوز لوتریک: نیگارکێشێکی فەڕەنسیی بەناوبانگە، هاوڕێیەکی خۆشەویستی کوخ بووە.

١٤ کریستین: سۆزانییەکە کوخ لە کۆڵاناندا دۆزیبوویەوە.

١٥ سیۆ: تاقە برای گوخ بووە و خاوەنی دوکانێکی تابلۆفرۆشتن بووە.

١٦ هاوسەری سیۆی برای گوخ

١٧ ئەمیل زۆلا: ڕۆماننووسی فەرەنسایی بەناوبانگ